

Landskap: SmålandUpptecknat av: Svanke Hult.Härad: Uppvidinge.Adress: Forsby.Socken: Åseda.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1936

Född år i

1Uppteckningen rör Frieri och bröllop.

Det officiella frieriet inleddes av bönemännen. Till bönemännen utsågs några driftiga och halffria män, som väl kände till folket och bygden. Ibland kunde även en kvinna utred. I byn Märklek, Åseda, fanns en böneman, som kallades "Flärkepellet", och han hade system nästan som yrke. Han gick omkring mycket i byarna, var dalkig till att prata och visste väl hur de hade det på gårdarna. Han gifte ihop många.

Föräldrarna till en pojke eller flicka började resonera om pojkens eller flickans framtid och lyfkte,

Skriv endast på denna sida!

14 sid.

att den eller den skulle passa bra till konståtarna eller
mäg. Bönemannen hade till ägggift att göra de unga
bekanta med varandra. Han följde en av konståtarna,
vanligtvis flickan, till den andra. Han skulle också hålla
med föräldrarna. Bönemannen kunde även utåna ägglag
"gifta ihop" sådana som han tyckte passade bra för varandra.
Den som lyste böneman fick också betala honom. Någon
bestämmd lön fick ännu ej, men det kändes att
bönemannen fick ändå till 50 kr. i ersättning.

För frieriets fanns inga särskilda former. En
stor procent av giftermälen förs tillkom genom bönemannen.

Flickan brukade få en påbudsbete: fästing. Underhandlingar om hemgiften förlös i hemmen eller vid kyrkan. Bönemannen skulle vara med vid underhandlingarna. Det förstod man att giftermäl ej kom till stånd på grund av att överenskommen om hemgiften ej

kunde näs. Giffumål utom vidtusen förekommas. Månen-
slaps ingjedes frör ganska tidigt. Fästkan brukade vara
omkring tjugo år och pojken omkring tjugoåra, tjugoåre.

Förloving eller förlovning var ända officiell.
De många lovade varandra brud och kärlek. Svärfadern
fick gå till prästen och bala om att hans dotter ville
gifta sig med den och den och att hon hade hans
tillåtelse. "Karlson var ju alltså myndig och betrödde
inte fråga mig!"

Lypning skulle utlagas i morgon och fests ej före-
komma under fastan. Det fick absolut ej förekomma
att lypning utlagas så sent på året att ej vagnarna kunde
trinnas med samma år. Det hände att bröllops stod
på själva nyårsafton. Före lypningen höll prästen kärleks-
förhör. Det var vanligt att föräldrarna stånade med en ost-
kaka till prästen och att denna bjöd på kaffe. Klodaren
beordrade få en bruna för att han har uppsägelse vid

-4-
5048

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

knäpssam. Första lysningsdagen brukade man säga om
den betivande bondgumman: "Nu är han halt". När det
hade lyst andra gången var skadan läst. Det var ej vantigt
att man gick i byskan under lysningsdagarna. Det hände
dock ibland och då satte sig vederbörande på ryggen i
skogen under som möjligt och brukade gå så fort de hade
tråk lysningen. De varo rädda för att folk skulle skrika
och beröva dem och lysningskåpa. Men för tiden brukade
släktingar och vännar gå lysningspresenten. Sådant följde
ej före. Presenterna, som besto av myfliga saker för
det mycke hemmet överlämnas dagen före andra lysningsdagen.
Denna dag är märkligt även i ett annat avseende. Då brukade
någonliga bruders mygdomar "dra tjur". Denna till-
dragelse blev jag i tillfälle att bevista.

Vi d. v. s. den förtäpplige Nilsson och jag hade fått
nytt om att det skilde bli tjurdragning nytt i Möråsk.
hos Gumman Karlsson och besökte med bliskjäl och

-5-
5048

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Kanonen lågade vi vid midtiden på hovallen upp till
gården i fråga och ställde oss på lä. Vi fick vänta länge
och tvingade misstörta. Några tydliga bilder kunde
det ju inte bli bel om om det överhuvudtaget skulle
bli någon bild. Klockan blev över 10 och ingenting
hördes av. Först fram vid 10 hördes dragord och staj
kort i vägen och se där kom verkligen en skara pojkar
och flickor kånkande på en ganska stor tjuv. I
framändan (rotändan) på denna satt spelmannen.
Det höjades rätt kraftigt. Björken släpades fram till
som möda. Vårst var det ett komma igenom grunden
när det gick. Björken drog fram och lades med rotändan
på kappan. Vi hade sett folk röra på sig inne i huset
och det dröjde inte länge förrän dessa ägg såldes och
hela det tjuvdragande rälslaget bröts att stiga in.
Någon och jag som ju hade fjantel omkring och
blivit kunde inte undgå uppstånd och som det var

- 6 -
5048

huggfärdigt folk i gården, blott och så vi indjukt. Det skulle
nog se ut som om rälleskapet inte var väntat, men
kaffet och kaffekoppar kommo in alldeles för fort för
att skalarit skulle vara alldeles oförberett. Vi måste ha
i oss en otrolig massa kaffor och dricka alldeles för många
koppar kaffe. Skämningen var god. Fästman och fäst-
mannen, som trots den rena himmen var kvar i huset,
frånvarade som värdfolk. Efter kaffedrickningen och
kalkyländel och cigarre/cigarettrökändel gick pojken
ut och stängde ljorden till vedgårdar för att hugga
myggen till ved. I detta fall hindrades de att göra ved
av trädet av fästmannen. Han använde göra som sin
svärfar hade gjort av den ljorde han fido, nämligen
baga vara på vikt och låta en snickare göra någon
möbel av det. De nöjde sig därför med att tvista den.
Då detta var gjort begynte godnatt av värdarna. Hade
inte rälleskapet blivit möjligt på något sätt, hade

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

lijörken fått ligga kvar på bröppan.

Denne sed har liksom så många andra gamla och vacker seder börjat mara. Många gånger bär sig ungdomarna flabbergit åt och ställa till en massa spj. På många ställen vill man inte veta av lijörke dragningen och om några år är den nog sorgligt nog slut i Sverige. Våra bieder lyckades öven förväntan.

I hemmet var det mycket arbete för iordningställande till bröllop. I allmänhet skulle en gris och en girdkalv slaktas, dessutom bruggd, bakt och rengöring. Bröllopet firades för det mesta vid någon av de större högtiderna, ofta på brudens födelsedag och alltid i brudens hem. Det varade minst i två dagar.

Vid bröllopsgården satta brudens ungdom upp äre-
port och brudgeamar. Inrättan, som vinderbid var av
granris, sommarbid av alsters och lingonris, skulle göras färdig

På annan plats för att man inte skulle skräpa ner
i områden. Brudgänarna skall hängas på midsom-
rej tillhör brudparets köje, smickas med väjris. Skammen
kniskas och baskas endast bygen lammars örvid. Flera
går ibland ända till 12 upptäckas. De på stå lever
efter brölloppet så länge de är vaxna. Vintertid komma
de stå en hel månad.

Bjudning till bröllop skall uppföras minst tre
dagar före. För brukade något av bondens system
på omkring i byn och bjuda och skulle därvid ha
skattning. Sagesmannen har själv varit med om detta
och berättat att dricka berösta mängder kaffe. Hela
dagen skall bjudas. För var det endast de vuxna,
som fingo deltaga. Men bjudas även barnen.

Förningen kom kvällen före brölloppet. Ost-
kalla var vanligast. Dessutom vitgröt och bakkisar.
På renare tid även kärtor. Tjänarna eller de yngre

i familjen skildrades med föningen och skulle
djordas på kaffe.

Klädandet av bruden ~~af~~ utfördes merendels
av en sömmerska. Det sked på fömiddagen. Bruden
får inte visa sig på bröllopsdagen innan hon var
klädd i bruddräkt. Vanligtvis var hon inte färdigklädd
förrän omedelbart före vigseln. Angående brudtjänningens
utseende kunde blott några uppgifter erhållas. De
ett gammalt, skyddigt fotograf ett döna, borde den ha varit
svart. På huvudet hade bruden en myrtenkrona. Man
brukade i familjen ha ett myrtenkrönt, som särskilt väl
ompassades av flickorna.

Svensska har inte varit vanlig i trakterna.

Vigeln ägde någon gång rum i kyrkan men
senare i bröllopsgården och så i det största och bästa
rummet. Vid färd till och från kyrkan brukade
ungdomen slänga saluslath, som någon gång strände

härstanna och ställde till förlust. Gästerna lagade så
att de anlände mycket ramtidigt. Innan brudparet kom,
ställde de upp sig och lösdade bräde. De närmaste stäp-
pingarna stodo långt fram. Man brukade ha ett
bord med vil. duk för prästen att lägga brödsäme på.
Brudparet tog sig fram till brudpallarna. Den som
rotte följde långt fram skulle bli den stygande i
det nya hemmet. Man gav också roge all på den
närre komms höj och bytligt eller lågt och brödsamt.
Omedelbart efter vigden gå gästerna i bus och ordning
fram och ta brudparet i hand och framföra bytenskingen.

Det var mycket roge med rangordningen vid
middagen. I allmänhet var det mycket värt att
våra placeringen. Detta var den utskilde värdens
synda. Gästerna skulle krossas om alltif. De gönde
sig ofta undan. Det har hänt att de krossit under
logen. Man brukar sitta vid brödsbord. Fränst

prästen, vid ^{ett} sidan av honom brudparet, vid andra sidan
svärfrönderna. Middagen kunde vara i fyra timmar.
Före hade man mycket stark mat och en massa efter-
rätter i synnerhet ostkaka. Under hela middagen försades
skott utanför; ibland inne i förstugan. Någon gång
sköts del under bordet.

Efter middagen vidtog dansen. Polka, schottis
och fyrmannadans vanliga. Alla skulle dansa med
bruden. Man brukar fortfarande dansa kvinnor av
bruden. Hon tar därvid av sig korset och får sina
ögon förbandna. Sedan dansas det i ring omkring
bruden. Hon skall sitta korset på en av de dansande
frökorna. Denna kommer att stå brud först av de
närvarande.

Brudsången bärdes av den som stått bruden.
All långväga gäster bärdes ryttarsång. En kopp
halv drop in och lades på golvet. Pojkar och flickor

-12-
5048

Lågs budvid varanda. Gästerna inkvarterades ofta i
granngårdarna.

Andra bröllopsdagen skulle bruden ha annandags-
klänning. Brudparet bråkade på morgonen på omkring
och bjöda folket i byn på kaffe och brännvin. Den dagen
bjöds förutom de levande gästerna sådana som inte
varit med första dagen. Man roade sig på olika sätt.
Långdansen var vanlig. Man höll i varanda i en låg
rind och sprang över gårdarna. Besvärliga stätter upp-
rättes. Man brukade väl gå in i gårdarna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i 2

5048

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

a

b.

Björkdragning.

c.

Skriv endast på denna sida!

5048

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

a.

b.

Bruddgomas och äreport i Mörtlets.

c.

Detaljbild av äreporten.

Skriv endast på denna sida!